ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1914

Աւետարեր Մանկանց

«ԲՈՂ ՏՈՒԷՔ ՄԱՆՐ ՏՂՈՑԸ ՈՐ ԻՆԾԻ ԳԱՆ»

ՀԱՏՈՐ Խ Գ. ԹԻՒ 10

ՂԵԿԱՒՈՐ ՕԴԱՊԱՐԻԿ

Այս էջին վրայ դնուած պատկերին մէջ կը ներկայացուի Իտալական կառավարութեան հաշուոյն շինուած նորադոյն ղեկաւոր օդապարիկը։ Իտալացիք իրենց լեզուով «Մ'լան քաղաք» անունը տուին իրենց այս նոր օդապարիկին, որ ունի 226 ոտք

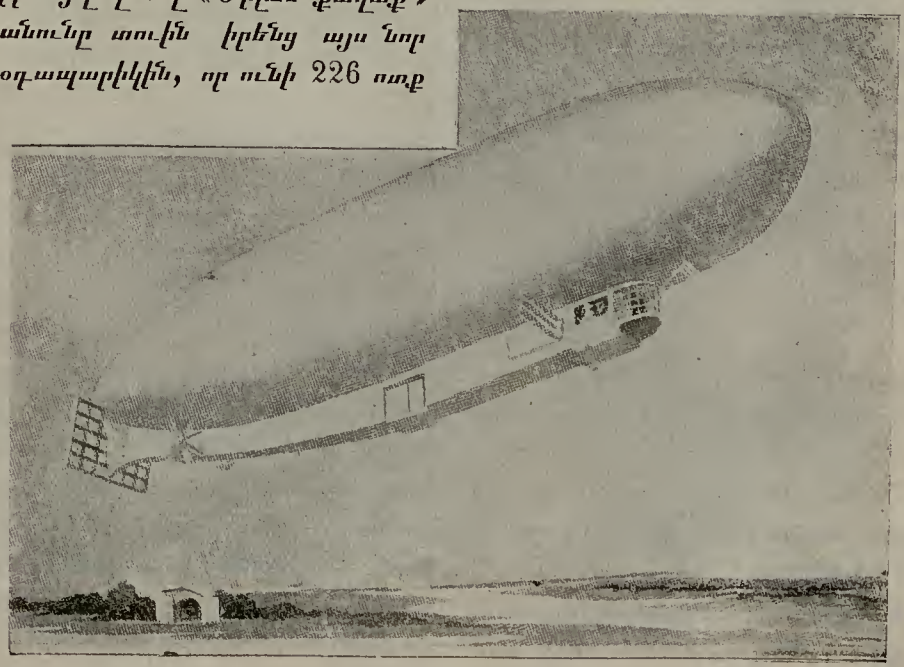

երկայնութիւն եւ 59 ոտք լայնութիւն։ Ղեկաւոր օդապարիկներու այս տեսակը Գերմանացի հնարիչին, Կոմս Ցեփելինի անունով, ցեփելին կը կոչուի ընդհանրապէս։ Օդա-

պարիկին գլանաձեւ մասը լեցուած է օդէն աւելի թեթեւ կազով մը, եւ անոր համար ցեփելինի մը համար դիւրին է ոչ միայն օդին մէջ բարձրանալ ինքնաբերաբար, այլ նաեւ փոխադրուած բարձրութիւնը եւ դիրքը ձեռք ձգելէ ետքը կանոն առնել։ Ասիկա առաւելութիւն մըն է զոր ցեփելինները ունին այն երկհարթ կամ միահարթ օդանաւերուն վրայ, որոնց մէկին պատկերը դրինք անցեալ ամսուան «Աւետաբեր Մանկանց»ի առաջին էջին վրայ։ Օդանաւերը չեն կրնար օդին մէջ անշարժ դիրքով մնալ։

«Միլան քաղաք»ին գլանին ներքեւի մասին կցուած կալմածին մէջ կը գտնուին օդապարիկը շարժման մէջ դնող երկու ինքնաշարժ մեքենաները (մօթէօր), պայթուցիկներու շտեմարանը, եւ այն վառը յարկաբաժինը որ սահմանուած է օդանաւորդ պինուորականներուն համար։

Պատկերին մէջ կը տեսնուի մին այս գլխաւոր օդապարիկին շարժիչ պտուտակներէն, որոնք մէկ վայրկեանի մէջ 260 անգամ կը թափուին, եւ օդապարիկին կու տան ժամը 45 մղոնի արագութիւն մը։ «Միլան քաղաք»ին եռանի կողմին վրայ գետեղուած է յանկարծակի ուղղանկիւն կալմածմը՝ որուն պաշտօնն է ամբողջ գանդուածը հաւասարակշռութեան մէջ պահել։

Վիճակագրութեան մը համեմատ այս գլխաւոր օդապարիկներէն Գերմանիա ունի 30 հատ, Ֆրանսա՝ 20, Ռուսիա՝ 18, Աւստրիա՝ 7 եւ Անգղիա՝ 7։ Կարգ մը պինուորական մտնաւէտներ կը կարծեն թէ այս ցեփելիններով կարելի է ուժմբեր ձգել թշնամիին քաղաքներուն, լեզդերուն, զօրաբանակներուն եւ մարտանաւերուն վրայ, եւ շատ ահռելի աւերներ գործելով արագ յաղթանակ շահիլ թշնամիէն վրայ։ Բայց եւրոպական ներկայ ահաւոր պատերազմին դաշտերէն եկած լուրերէն կ'երեւի թէ այս տեսակ օդապարիկներ կարծուածին չափ ռազմական կարեւոր գործեր չեն կրնար կատարել։ Մաղթենք որ շուտ վերջանայ այս պատերազմը, եւ անկէ ետքը օդապարիկներ եւ օդանաւեր գործածուին ոչ թէ պատերազմական այլ խաղաղասիրական նպատակներու համար։

ԽԱՂԱՄԻՐ ՇՆԻԿՆԵՐ

Տղաքը տուն պայեր էին՝ պարտէզը թողլով երեկոյ խաղալիկ իշուկը։ Եւ տանեկիներուն երկու շնիկները խորհեցան թէ հիմա իրենց կարգն էր խաղալ անխօս իշուն հետ։ Զմայլելի է տեսնել այս շուներուն խաղի մէջ իրարու նկատումով ցոյց տուած սիրալիր վարմունքը։ Անոնցմէ մէկը կը նետուի խաղալիկ անասունին կռնակը՝ էշ հեծնելու հաճոյքը վայելելու համար։ Եւ երկրորդ շնիկը բնաւ չդողդջեր իր ընկերին այս ըրածին դէմ, և ոչ ալ կը յարձակի անոր վրայ զանիկա համեմելն վրայէն վար նետելու և անոր տեղը գրաւելու նպատակով։ Հապա կ'երթայ կը խածնէ իշուն ականջէն և սիրայօժար իշապանութիւն կ'ընէ իր հեծեալ ընկերին համար։ Չենք դիտեր թէ հեծնող շնիկը յետոյ վար իջա՞ւ և էշը քաշելու գործը ինք ստանձնե՞ց, որպէս դի իր ընկերն ալ իր կարգին վայելէր էշ հեծնելու հաճոյքը։ Թերեւս իրաւունք չունինք այսչափ բան ապատել շնիկներէ։ Բայց երբէք էշուն հետ խաղայողները տղաքներ ըլլային, պիտի ըսէինք թէ անպատճառ պէտք էր որ անոնք այդպէս ընէին։ Տղայք երբ միշտ չօժտուին ըլլան երբ ալ տղու որ իրենց ընկերը ունենայ վայելչի մեծադոյն բաժինը, և միւս-

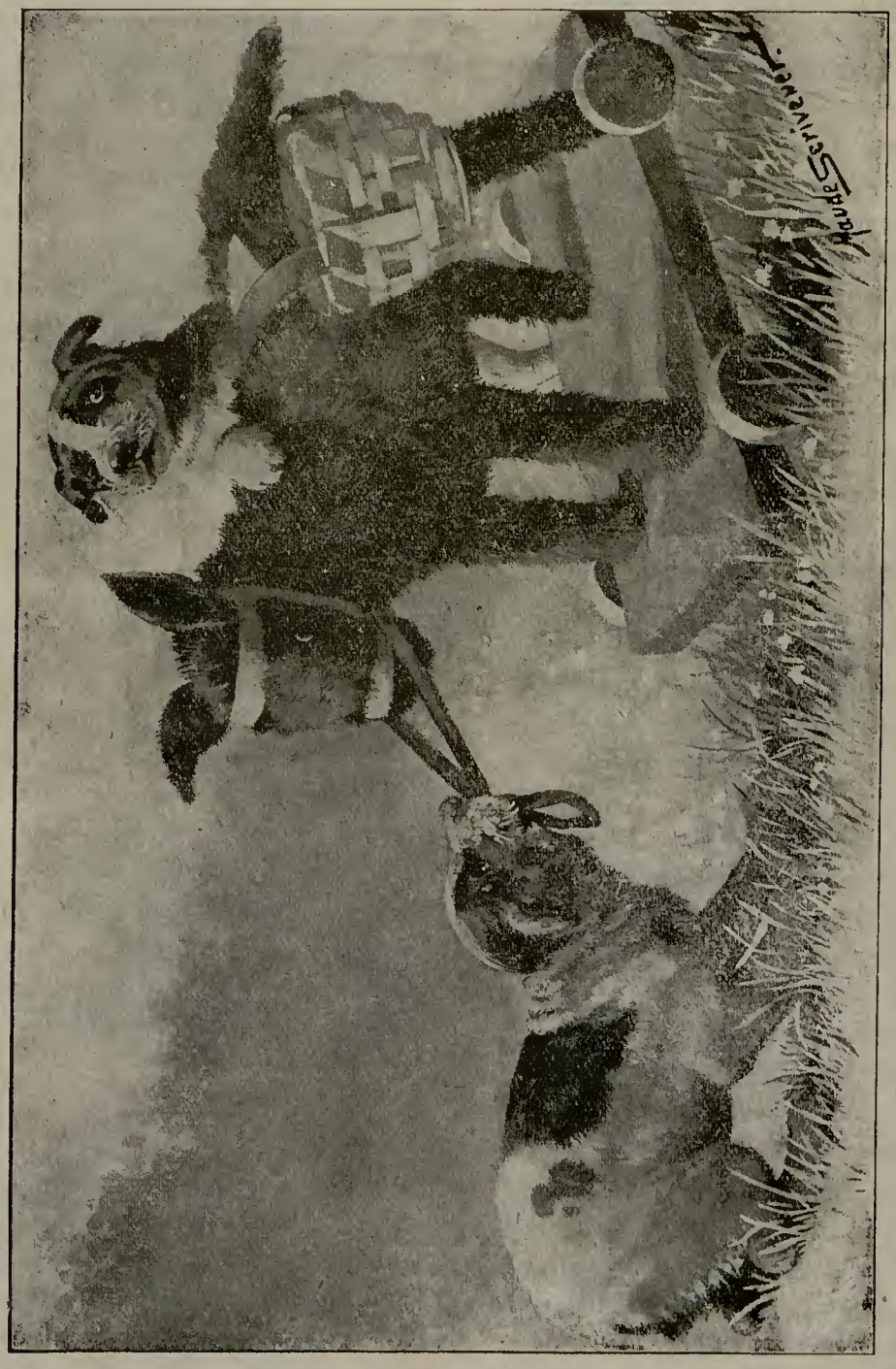

ԽԱՂԱՍԷՐ ՇՆԱԿՆԵՐ

նոյն առեն թոյլ բնաւ չմոռնան երախտա-
գէտ ըլլալ և գործնականապէս ցուցնել
իրենց երախտապիտութիւնն անոնց , որոնք
անձնուրացութեամբ ուշէ ծառայութիւն
կը մատուցանեն իրենց ։

ՍՏԵՊՂԻՆԸ ԻՆՉՈ՞Ւ ԿՈՏՐԵՑԱՒ

Ռուսական պատմութիւն մը կայ զարմանալի ստեպղինի (հալոտի) մը վրայ։ Ահաւասիկ այդ պատմութիւնը. —

Անգամ մը պառաւ կին մը երազ մը տեսաւ։ Իրեն այնպէս թուեցաւ թէ մեռած էր։ Երազին մէջ մահուան հրեշտակը կին դիմեց ան, և խնդրեց որ ղինքը երկինք տանի։

Հրեշտակը հարցուց անոր, «երբեք ո՛եւէ մէկուն հանուր ըրա՞ծ ես մարդասիրական գործ մը, որուն մէջ քնաւ անձնասիրութիւն խառնուած չըլլայ։»

Պառաւը սկսաւ մտածել, և երկար ժամանակ մտածեց։ Մարդասիրական գործեր կուգային իր միտքը, բայց հիմա կը յիշէր թէ այդ գործերը կատարած էր կա՛մ դրամի համար, կա՛մ ուրիշներէն գովեստ ընդունելու համար, և կամ մարդասէր անձի մը անունը վաստկելու համար։

Վերջապէս հնոյը միտքն բնկաւ մէկ բարեսիրական գործ մը։ Հրեշտակը դեռ պատասխանի կը սպասէր։ Եւ կինը սկսաւ պատմել, եւ ըսաւ թէ օր մը ընտիր խոշոր ստեպղին մը տուած էր ցնցոտիներ հագած անօթի տղեկի մը։ Յիշեց թէ երբեք մարքէն անցուցած չէր ատոր փոխարէն դրամ ընդունիլ, եւ վստահ էր թէ Աստուծմէ եւ այդ տղեկէն ղատ ոչ մէկը տեղեկութիւն ունէր իր այս ըրածին վրայ։

Եւ ահա՛, հրաշալի բան մը պատահեցաւ։ Մինչ կինը կը պատմէր իր այս միակ մարդասիրական գործը, զարմանքով տեսաւ որ հրեշտակին ձեռքը կը դժնուէր նոյն ստեպղինը՝ մեծապէս խոշորցած։ Հրեշտակը հրամայեց կնոջը որ ստեպղինին ծայրէն բռնէ, եւ անմիջապէս յեսոյ սկսաւ վեր վեր սաւառնիլ իր հետ տանելով պառաւը որ ստեպղինին կառչած կը մնար։

Սակայն կինը դժուոհ էր։ Արդէն սակաւութիւն չունէր դոհ ըլլալու։ Զգայ թէ իր ոտքէն ծանրութիւն մը կախուած էր։ Վար նայեցաւ, եւ տեսաւ որ ցնցոտիներ հագած տղեկն ալ իր ոտքին վարած է եւ իրեն հետ միասին դէպ ի երկինք կը բարձրանայ։ Եւ դիտեց նաեւ որ այդ տղեկին ալքատիկ մայրն ալ իր պատկին ոտքէն բռնած վեր կը տարուէր։ Եւ նշմարեց որ դեռ ուրիշներ ալ կային որ այս խմբակին միացած դէպ ի վեր կը բարձրանային։

Պառաւը սկսաւ ապերջանիկ ըլլալ, վասն զի կը վախնար թէ ստեպղինը այսքան ծանրութեան պիտի չդիմանար։ Եւ երբէ կոտրէր ու երկուքի բաժնուէր ան, ի՞նչ պիտի ըլլար իր վիճակը։

Ուստի բարձրաձայն ճչալով հրամայեց տղեկին որ թող տայ իր ոտքը, բայց տղան կ՚ապերսէր որ թոյլ տայ իրեն որ այս կերպով տարուի լաւագոյն աշխարհ մը։ Ատոր վրայ կինը սաստիկ բարկացաւ և պոռաց, «Թո՛ղ տուր, թո՛ղ տուր, կ՚ըսեմ քեզի. ասիկա իմ ստեպղինս է»։ Եւ ահա ստեպղինը կոտրեցաւ։ Ինչո՞ւ կոտրեցաւ։

Անգամ մը Նափոլէոնի զօրքերը պարտութիւն կրեցին։ Օրը գրեթէ երեկոյ եղած էր։ Եւ Նափոլէոն իր զօրավարներէն մէկուն ըսաւ, «Ճակատամարտը կորնչուցինք։» «Այո,» պատասխանեց զօրավարը, «այս ճակատամարտը կորնչուցինք, բայց դեռ ժամանակ կայ ուրիշ մը շահելու։» Զօրավարը իր զօրքերով անմիջապէս յարձակեցաւ թշնամիին վրայ, եւ յաղթեց անոր։

ԱԶԱՏԱՐԱՐ ՇՈՒՆ ՄԸ

Ա՛յս պատկերին մէջ ներկայացուած շունը քանի մը ամիս առաջ Ամերիկայի մէկ քաղաքին մէջ տասնեւմէկ անձերու կեանքին ազատման պատճառ եղաւ։ Ընտանիքի մը դեռահաս անդամներէն չատ սիրուած շուն մ՚էր այս կենդանին եւ ծանօթ էր Բովըր անունով։

Օր մը, առաւօտուն չատ կանուխ, Բովըր որ կը գտնուէր տան ետեւի բակը, տեսաւ թէ հրդեհ կայ իր տիրոջ տան մէջ։ Հաւատարիմ եւ խելացի կենդանին տան ետեւի դրան փակաղակը վերցուց, բայց դուռը, որ բարեբաղդաբար կղպուած չէր, եւ սուրայ գնայ այն սենեակը ուր տան տէրը պառկած կը քնանար, ու սկսաւ խածնելով քաշել անկողնին ծածկոցը։ Տան տէրը այս կերպով արթննալուն պէս, փութաց արթնցնել ընտանիքին միւս տասը անդամները, որոնցմէ ոմանք դժուարութեամբ կրցան դուրս հանուիլ հեղձամահ չեղած։ Տունը ամբողջովին հրոյ ճարակ եղաւ։

Բովըրի վերի պատկերը առնուած է հրդեհէն օրուան առաւօտը՝ անոր տէրոջ տան այրելէն անմիջապէս յետոյ։

ՊՈՉԸ ԵՒ ԳԼՈՒԽԸ

Օձին պոչը երկար ատեն հետեւած էր դլուխին առաջնորդութեանը, եւ ամէն բան կարգին էր։

Օր մը, սակայն, պոչը դժգոհ եղաւ իր դերէն եւ պնդեց թէ ինքը պէտք է ըլլայ առաջնորդողը։ «Անի՛ք պոչ», ձայնեց դլուխը, «դուն որ ո՛չ տեսնելու համար աչք ունիս եւ ոչ լսելու համար ականջ, ի՞նչպէս պիտի կրնաս առաջնորդութիւն ընել մարմինին։ Ես առաջնորդի պաշտօնը կը կատարեմ ո՛չ թէ իմ օգուտս համար, այլ ամբողջ մարմնոյն ծառայութիւն մատուցանելու համար։»

«Բռնաւորներու սովորական խօսքեր են այդ ըսածներդ,» պատասխանեց պոչը, «եւ ես կը պահանջեմ որ ինծի յանձնուի մարմինին առաջնորդութիւնը։»

«Շատ լաւ,» ըսաւ դլուխը, «դո՛ւն եղիր առաջնորդ, եւ տե՛ս թէ ինչ պիտի պատահի։»

Եւ ահա, նախ եւ առաջ պոչը առաջնորդեց մարմինը դէպ ի տժմալից խրամ մը, եւ անոր մէջ ձգեց զայն։ Իսկոյն դլուխը օդնութեան վրայ հասնելով մարմինը ցեխին մէջէն։ Ապա պոչը մարմինը տարաւ դէպ ի վշաստան մը ուր օձը չարաչար վիրաւորուեցաւ փուշերէն։ Դարձեալ պէտք եղաւ որ դլուխը դար եւ ազատէր մարմինը։ Վերջապէս, անդամ մ՚ալ պոչը մարմինը առաւ տարաւ վառած կրակի մը մէջ ձգեց, եւ թէպէտ դլուխը կրկին աճապարեց զայն ազատելու համար, բայց ուշ մնաց։ Պոչը սկսեր էր արդէն այրիլ եւ բոցերը չուտ մը հասան մարմնոյն կենսական մասերուն, եւ հրոյ ճարակ ըրին օձը։

ՅՈՒՍԱԽԱԲ ՏՂԱՔՆԵՐ

Անիկ և Օնիկ օր մը տեսեր էին լաւ մարզուած շուն մը, որ ճարպիկ ոստումով կը ցատկէր կ'անցնէր երկու մարդերու կոչուած բռնուած չրջանակի մը միջէն։ Եւ այս տղաքը խորհեցան թէ շատ ալուր բան կ'ըլլար եթէ իրենց սիրուն շնիկն ալ նոյն տեսակ ոստում մը ընէր։ Ուստի մեծ չրջանակ մը ձեռք ձգեցին և զայն այնքան բարձր բռնեցին օդին մէջ որքան կրնային իրենց փոքրիկ ձեռքերովը, և յետոյ ըսին իրենց շնիկին շատ սիրալիր չեշտով մը, «Շո՛ւտ, սիրունի՛կ, երկու ցատկէ այս չրջանակին միջէն։» Սակայն թէպէտ Անիկ և Օնիկ այս հրաւէրը շատ անդամներ կրկնեցին, խեղճ շնիկը բնաւ չէր հասկնար թէ անոնք ի՛նչ կ'ուզէին որ ընէր, և միակ բանը որ խորհեցաւ թէ պէտք էր ընել՝ իր փոքրիկ պոչը շարժել էր, և ուստի սիրալիր կերպով սկսաւ պոչը շարժակել։ Տղաքը շատ յուսախաբ եղան և քիչ մնաց որ լայ մը փրցնէին։ Այս երկու փոքրիկները չէին դիտեր թէ իրենց շնիկէն կը խնդրէին ընել բան մը որ անոր համար անկարելի էր, նաև չէին դիտեր թէ շնիկը չէր հասկնար իրենց լեզուն։

ՄԵՐ ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓԸ

Սկիւտար 13 Մարտ 1914

Սիրելի բարեկամուհիս

«Ա. Եւետարեր Մանկանց»ի ընթերցող մըն եմ։ Այս տարի թերթը չատ կը սիրեմ։ Ես Կէտիկ փաշա ծնած եմ, բայց հիմա Սկիւտար կը բնակիմ. Յուլիս 28ին տասը տարեկան պիտի ըլլամ։

Երեք տարիէ ի վեր Տայեան վարժարան կ'երթամ։ Շատ մը ընկերներ ունիմ, ընկերներս չատ կը սիրեմ։ Տայեան վարժարանի մանկապարտէզը աւարտած եմ, եւ հիմա առաջին կարգին մէջ եմ. երեք հատ վարժուհի ունիմ։

Ինձմէ մեծ քոյր մը ունիմ որ Ատապազար Հայուհեաց վարժարանը կ'երթայ, անոր հետ ալ կը թղթակցիմ, անանկ որ կը սիրեմ նամակ գրել։

Շատ պիտի փափաքէի որ «Ա. Եւետարեր Մանկանց»ը երկու չաբաթը անդամ մը հրատարակուի, մէկ ամիսը չատ երկար է սպասելու համար. բայց կ'երեւայ որ այդ կերպով մեզի համբերութեան դաս տալ կ'ուզես։ Շատ ուրախ եմ որ ձեզի պէս բարեկամուհի մը գտած եմ որ մեզի պէս պզտիկներով կը հետաքրքրուի եւ կ'ուզէ որ լարի տղաքներ ըլլանք մենք։ «Ա. Եւետարեր»ին հանելուկները պիս չատ կը հետաքրքրէին, հիմա դուք ալ հանելուկ մը եղաք ինձի համար։

Այս անգամուան պատկերը չատ հետաքրքրական էր, անոր պատմութիւնը գրեցի եւ նամակիս հետ կը ղրկեմ։ Աւելի չեմ չարունակեր որովհետեւ գիտեմ որ ուրիշներ ալ պիտի գրեն։

Ձեր անկեղծ բարեկամը
ՎԱՀԷ Ց. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Կ. պոլիս, Հոկ. 1 1914

Սիրելի բարեկամներս,

Վահէին նամակը չատոնց ատացած եմ, բայց ընդունեցէք թէ մինչեւ հիմա հրատարակուած չըլլալուն համար չահեկան ըլլալէ դադրած չէ։ Ես տեսած եմ Պ. Վահէն և մեծ հաճոյք կը սեպեմ ղինք ևս թղթակից ապահովելս։

Երբ նամակս ձեռքերնիդ հասնի չաւերդ արդէն դպրոցական դործերնուդ սկսած պիտի ըլլաք։ Հաճելի չէ պարապոյթին վերջ դարձեալ ուսման հետեւիլ և վերստին վայելել ընկերութիւնը դասատուներու եւ դասընկերներու։

Անշուշտ վաղանձին ալ բաներ սորվեցաք։ Ձեր պատմութիւններուն մէջ, ձեր խաղի միջոցին, թերեւս դիտեցիք երկրին կազմութեան, կենդանիներու սովորութեանց, ծաղիկներու եւ բոյսերու կեանքին մասին նոր իրողութիւններ։ Աչքը բաց եւ միտքը արթուն պահողը ամէն անդ նոր բաներ կը սորվի։

Այս աւերիւ միտքս կու գայ պատմութիւն մը զոր կարդացի վերջերս։ Կարդ մը անձինք կը փափաքէին խիստ քաղաքավար վարմունք ունենալ ընկերութեան մէջ, ուստի «Քաղաքավարութեան կանոններ» անունն դիրք մը տալին եւ միասին ուսանիլ սկսան։ Բայց քիչ մը կարդալէ վերջ տեսան որ չատ մը լինդրիներ կան որոնց մասին բան մը չըսեր դիրքը։ Աղջիկներէն մէկը քանի մը օր առաջ չոգենաւին մէջ հանդիպած էր տարէց կնկան մը որ երկար բաւակ պատմութիւններ ըրած էր իր տան, հաւերուն եւ պարտէզին վրայ։ Աղ-

ՕԳՈՍՏՈՍԻ ՀԱՆԵԼՈՒԿԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

(ա) (գ)
ա Ն Ձ ր Ե ւ
Ա. ս ա փ
Մ թ ա Ր
(ի) Ա ր բ Ա (ե)
Յ և կ Տ ա Ն
Ա. դ ա (բ) (դ) ս ս Ա.
կ ա թ ս ա Յ
Ո ւ ր ի ա ի
Բ լ պ թ ա Ն
(ը) (զ)

Ա. — Բ = Նամակ։
Գ — Դ = Եվթատ։
Ե — Զ = Նայիր։
Է — Ը = Յակոբ։

Լուծեց՝

Սեբաստիա, Քարէ-խանը. — Լեւոն Մ. Սահթճեան։

Օգոստոս ամսուան Սբ. Գրական պատկերը կը ներկայացնէր Աբրահամի՝ իր որդւոյն Իսահակի հետ դէպ ի Մորիայի լեռները մէկը երթալը՝ զանիկա ողջակէզ ընելու համար։ Ծննդ. Իբ. 6։

Այս պատկերին բացատրութիւնը պարունակող գրութիւններուն մէջ մենք լուսագոյնը համարեցինք Սկիւտարէ, Գոհարիկ Կոստանեանի ղրկածը, և անոր կը նուիրենք գիրք մը իբրեւ մրցանակ։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Գրէ՛ տասը հազար թիւը վեց հատ թուանշաններով որոնց իւրաքանչիւրը ըլլայ միեւնոյն թուանշանը։

مدير مسئول — صموئيل ق. هاروتيونيان

ՏՊԱԳՐԻԶ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ
Թիւ 27, Ֆինճանճըլար Եօզուշու, Կ. Պոլիս

չիկը չէր դիտեր թէ քաղաքավարութիւնը ի՞նչ կը պահանջէր իրմէ այս պարագային, եւ դրքին մէջ ալ որեւէ լուսաբանութիւն չկար։ Տղայ մըն ալ տեսած էր տիկին մը որ վազոցէն կ'անցնէր եւ որուն եռեւէն երկար ժապաւէն մը կախուած էր. վազոցի սահակները խնդալով կը հետեւէին անոր, բայց տիկինը կ'երթար միամիտ՝ առանց տեղեկութիւն ունենալու եղածէն։ Արդ այս պարագային ալ ի՞նչ ընել պէտք էր որպէսզի քաղաքավարութեան կանոնները յարգուած ըլլային։ Գիրքը այդ մասին ալ ոչինչ ունէր ըսելիք։

Տղաքը այս բաներուն վրայ կը խօսէին երբ եռեւնէն անուշ ձայն մը լսաւ.

— Ուղիղ վարմունք ունենալու համար դիրքեր կարդալէն աղէկ կերպ մը կայ։

Խօսակիցները դարձան զարմացած եւ խիստ հաճելի երեւոյթով ծերունի մը տեսան որ մօտեցած էր։

— Կը հաճի՞ք ըսել մեզի թէ ի՞նչ է այդ կերպը, հարցուց աղջիկներէն մին։

— Այո՛, տղաքներս, ըսաւ ծերունին, «մարդկային բարութիւն»ս ուսումնասիրեցէք, եւ երբ որ դժուարութեան հանդիպիք ան ձեզի ձեր ընելիքը պիտի յուցանէ։ Կեցէք հարցուցէք թէ ո՛րն է ամէնէն բարի վարմունքը։ Այն որ ամէնէն քիչ նեղութիւն եւ ամէնէն աւելի հաճոյք կը պատճառէ ուրիշին, այն է ամէնէն քաղաքավար վարմունքը։

Կարծեմ ծերունին վիկտորիայ մըն էր, այնպէս չէ՞։

Հիմա ձեր վարձքն ալ մասին լինի դրեցէք, ի՞նչ ըրիք եւ ի՞նչ սորվեցաք։ Յաջողութիւն կը մաղթեմ ձեզի ձեր դըպրոցական տարւոյն մէջ եւ կը յուսամ թէ ժամանակ պիտի գտնէք երբեմն ինծի գրելու։

Անկեղծ սիրով

ՁԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒՀԻՆ